

niet wegneemt dat hij niet iedere rolvulling waardeert: de officier van justitie in zijn rol als openbare aanklager mag op weinig waardering rekenen. ‘Negatieve attributie’ dus, maar wat dan?

Die onderzoeken en beschrijvingen van dat gangbare menselijke gedrag, wat nog zo weinig stelselmatig gedaan is, verschaffen duidelijke uitgangspunten voor verschillende vervolgonderzoeken. Zo is er de weergave van de cultuurbot-sing in een goudsmokkelzaak van een Turkse man, waarbij de beleving van de rol van goud binnen een Turkse familie ver verwijderd is van de verbaliserende amb-tenaar: het verschijnsel van de gerechtelijke ijsberg (*‘legal iceberg’* voor de schrijver) onder het dossier. Daarbij gaat het om de in de dossieropbouw en zaaksafdoening weggefilterde existentiële of culturele kanten van een zaak. Bij deze ‘goudsmokkel’ ging het om de aankoop van gouden sieraden in Turkije voor de echtgenote van de verdachte, wat voor hem binnen zijn cultuurbeleving nu eenmaal zo hoorde en geen smokkel was: je vrouw moet er goed behangen uit-zien. De douanier dacht daar anders over en de belastingrechter ging op die kant van de zaak niet in, waardoor de verdachte een gevoel van vervreemding had. Dit roept de vraag op in hoeverre cultuurachtergronden toch niet behoren mee te spe-len in de rechtspraak of tenminste in de bejegening van de burger. Gelet op de culturele verscheidenheid lijkt mij dit een waardevolle aanzet voor vervolgonder-zoek. Ook de beleving van een niet of half-geïntegreerde burger kan voor een behoorlijk rechtsgeding van belang zijn. Hetzelfde geldt voor de tenuitvoerleg-ging van ‘lopende vonnissen’, waarbij de gestrafte aan ‘belevingsvervaging’ kan leiden, zoals uit het onderzoek blijkt. Bijvoorbeeld: veel kleine feiten en een groot tijdsverloop tussen vonnis en tenuitvoerlegging, waarbij de betrokkene de samen-hang tussen wat hij gedaan heeft en de straf niet meer (zo sterk) voelt.

Wat de tevredenheid over rechtspraak betreft, die blijkt redelijk te zijn, waar-bij op een aantal punten dus wel verbeteringen mogelijk zijn. Dit is niet onbelang-rijk: de gerechten worden immers in toenemende mate belast, zodat er alle belang bij is dat de burger rechterlijke uitspraken niet zal aanvechten omdat hij zich on-juist bejegend voelt. Voor verder onderzoek naar deze wisselwerking geeft deze lezenswaardige bundel waardevolle aanzetten, waarbij ik de onderzoekers vooral zou willen aanmoedigen om het doorgaans toch vlakke menselijke gedrag ook in vlak Nederlands weer te geven. De uitkomsten worden daar niet minder weten-schappelijk van.

Petrus C. VAN DUYNÉ

M. MOERINGS, *Straffen met het oog op veiligheid – een onderneming vol risico’s*, Universiteit Leiden, 2003, 27 p.

“Straffen met het oog op veiligheid – een onderneming vol risico’s” is de weer-gave van de rede die prof. dr. mr. Martin MOERINGS uitgesproken heeft op 23 september 2003 bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar in de penologie aan de Universiteit Leiden. De tekst kan in perfecte samenhang gelezen worden met het artikel “Gevangenen in Nederland” van UIT BEIJERSE en VAN SWAANINGEN in *Panopticon* 2, 2004. De twee bijdragen vertrekken vanuit het repressiever klimaat dat in Nederland ontstaan is ten aanzien van criminaliteit:

hogere onveiligheidsgevoelens die op zich niet onmiddellijk met verhoogde criminaliteit te maken hebben en de roep naar hardere bestraffing. Nederland is 'tough on crime', minder tolerant geworden. UIT BEIJERSE en VAN SWAANINGEN bekijken vooral de versobering van de gevangenisregimes in Nederland en de stijgende detentiecijfers; MOERINGS gebruikt als insteek de wettelijke regeling in voorbereiding voor veelplegers (langere detentie van maximaal 2 jaar) op het ogenblik van zijn rede, getoetst aan de maatregel van de Strafrechtelijke Opvang Verslaafden (SOV) van 2001.

Het risicodenken krijgt een prominenter plaats in de rechtspleging en de strafnuitvoerlegging om de maatschappij in de toekomst weer veiliger te maken. Wat betekent risicodenken voor het vakgebied van de penologie? Tot welke ontwikkelingen in het justitiële beleid heeft die risicobenadering geleid? In hoeverre draagt dat risicodenken binnen de strafoplegging en -executie bij tot het terugdringen van criminaliteit en aan het vergroten van de maatschappelijke veiligheid?

Risicojustitie als de vrije vertaling van actuarial justice houdt o.m. in dat men risicocategorieën wil uitschakelen. Veelplegers worden voor korte tijd opgesloten, uit roulatie genomen. Binnen de SOV wordt gekozen voor een maatregel om overlast van drugverslaafden terug te dringen. De grondslag hiervoor is beveiliging en werken aan de verslaving. Dat werken aan de verslaving is echter bijkomstig, want een grote groep is niet gemotiveerd. De vrijheidsbeneming verwordt van uitiem repressief middel tot een preventief middel. Dit staat in schril contrast met het optimisme en idealisme van de Nederlandse samenleving na de Tweede Wereldoorlog. Van resocialisatie voor iedereen in de jaren zestig en zeventig, via de resocialisatie als keuze in de jaren tachtig is Nederland aldus de auteur nu aanbeld in de resocialisatie als gunst met de beveiliging van de samenleving als primair doel. Voor hen die niet voor resocialisatie in aanmerking komen, geldt een regime dat er vooral in bestaat opgesloten te zitten, alleen of met meerderen in één cel, tot de tijd eropzit. Dit deel van kritieken rubriceert MOERINGS onder de noemer juridisch-dogmatisch. Hij voert echter eveneens methodologische bezwaren aan. Wat is de validiteit van risicotaxaties? Wat zijn de gevolgen van de taxaties? Is etniciteit een risicofactor? In de rechtspraak wordt de jeugdige leeftijd van een dader traditioneel als een verzachtende omstandigheid gezien. Werkloosheid is een omstandigheid die buiten de verantwoordelijkheid van de dader kan liggen. Beide elementen zouden kunnen bijdragen tot een strafverzachting. Wanneer men gaat werken vanuit een risicoperspectief zouden die factoren omgekeerd kunnen werken: werkloosheid, jeugdige leeftijd en verslavingsgedrag vergroten statistisch de kans op crimineel gedrag, wat toegepast op de dader zou kunnen leiden tot een zwaardere in plaats van een lichtere straf ...

Leidt strafoplegging vanuit een risicoperspectief tot een veiliger samenleving? Vanuit het oogpunt van resocialisatie kan men het oppakken van een recidivist omschrijven als een mislukte integratie in de samenleving, vanuit het perspectief van risicojustitie als een geslaagde beveiliging. Ironisch stelt hij dat 'la prison sans phrases' een dure manier is om mensen slechter te maken. Langere vrijheidsstraffen leiden tot een toename van crimineel gedrag als je tijdens die vrijheidsberoving niet inhoudelijk werkt met de gedetineerde. Het Schakelproject van de PI

de Geerhorst in Sittard is een voorbeeld van dat werken met gedetineerden. Lage recidivecijfers zijn o.m. het gevolg van de versterking van de sociale bindingen in de samenleving door dat project. 'Something works', zou je kunnen zeggen. Dit experiment staat in schrill contrast met de versobering van de gevangenisregimes in Nederland, waarbij sleutel op de deur belangrijker wordt dan wat tijdens de detentie met de betrokkenen gebeurt.

De conclusie van MOERINGS is dat de wijze waarop het risicodenken gestalte krijgt binnen de strafwetgeving en de strafrechtspleging, tekortschiet en dat dat zowel gebeurt vanuit het perspectief van rechtsbescherming van de justitiabele tegen de overheid, als vanuit een instrumenteel perspectief, met name de bescherming van de burger door de overheid.

Een lezenswaardige tekst die ons in België best niet onverschillig laat.

J. VANACKER

D. KAMINSKY (ed.), *L'usage pénal des drogues*, Bruxelles, De Boeck & Larcier, 2003, 358 p.

Dit verzamelwerk met bijdragen van 14 auteurs is tot stand gekomen vanuit een gezamenlijke reflectie gebaseerd op de resultaten van een aantal recente wetenschappelijke studies. In de algemene inleiding wordt de veelzijdige betekenis van de opmerkelijke titel 'l'usage pénal des drogues' toegelicht door de editor Dan KAMINSKI. Een descriptieve betekenis verwijst naar het beschrijvend in kaart brengen van hoe de strafrechtsbedeling omgaat met zaken van 'verdovende middelen'. Een functionele betekenis houdt in dat deze strafrechtelijke bezigheden vaak 'verdoken diensten bewijzen' aan de strafrechtsbedeling. Een reflexieve betekenis ten slotte vertrekt van de stelling dat de strafrechtsbedeling in al haar gedingen niet minder als 'gebruiker van drugs' te beschouwen is dan degene die courant als druggebruiker bestempeld wordt. Er is sprake van een 'strafrechtelijke passie voor verdovende middelen die onverwachte mechanismen in gang zet'.

Na de algemene inleiding volgen drie grote delen. De rode draad van het geheel is een kritische doorlichting van het omgaan met drugs, druggebruik en druggebruikers op alle echelons van de strafrechtsbedeling, met name van politie tot parket, rechtbank en gevangenis. Vooraleer de verschillende echelons van de rechtsbedeling aan bod komen, wordt in een eerste deel het normatief arsenaal in verband met drugs, druggebruik en druggebruikers geanalyseerd. Dit houdt veel meer in dan alleen de drugwetgeving op zich. Yves CARTUYVELS beschrijft een complex geheel van normatieve elementen met wisselende accenten vanuit verschillende benaderingen: repressie, volksgezondheid, risicoreductie. Dit heeft in het verleden geleid tot een 'strafrechtelijk compromis' met recent een beperkte symbolische beweging voorwaarts. Jean-François CAUCHE waarschuwt voor de beperkingen en valkuilen voor hulpverleners. Bij het doorvoeren van het zogenaamde partnerschap naar aanleiding van de recent vooropgestelde globale, lokale en integrale benadering worden immers de traditionele beschotten tussen repressie en hulpverlening deels afgebroken. Christine GUILLAIN verwijst naar de buitensporige middelen die ingezet worden en de frequente uitzonderingen op de regel die toegepast worden bij de opsporing en vervolging van drugmisdrijven.